

Oponentní posudek disertační práce

Autor práce: Mgr. Antonín Šedivý

Název práce: Cava‘at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot: Vliv ne-luriánské kabaly na novověký východoevropský chasidismus

Autor se ve své práci zhostil náročnému tématu, kterému se věnuje řadu let. Věnoval se mu již ve své diplomové práci, a dílčí výsledky svého bádání uveřejnil v několika odborných článcích. S pramenným materiálem i sekundární literaturou je obeznámen skvěle. Metodologické a jazykové kompetence prokázal v předložené disertační práci zcela přesvědčivě.

Práce je přehledně a logicky strukturována. Je psána kultivovaným jazykem (občasné gramatické a syntaktické chyby jsem tužkou označil v rukopisu práce). Po úvodním nastínění badatelské otázky a zvolené metody vypracování a prokázání badatelské teze věnuje první oddíl zasazení sledovaného pramenného textu Cava‘at Ha-RIBaŠ do relevantních historických, věcných a ideových kontextů a souvislostí.

Druhá část předložené disertační práce nabízí výběr pasáží pramenného textu, přičemž každá vybraná pasáž je opatřena autorovým vysvětlujícím komentářem. Třetí oddíl předložené disertace sleduje pět konceptů, které autor na základě metodické volby (kterou ovšem vysvětluje až v závěru) identifikuje jako stopy vlivu ne-luriánské kabaly. Konkrétně se jedná o hitpaštut ha-gašmijut (svlečení tělesnosti), hitbodedut (odloučení, meditace), otijot (písmena), hištavut (vyrovnanost), devekut (přimknutí k Hospodinu).

V závěru autor rekapituluje badatelský výtěžek předložené disertace, zasazuje badatelský přínos své disertační práce do souvislostí aktuální odborné rozpravy nad ideovými vlivy a tradicemi, které zásadním způsobem ovlivnily a spoluutvářely ideový náboj hnutí nazývaného východoevropský chasidismus.

Práce je velice pečlivě provedena. Autor dokládá všechna svá tvrzení, komentuje a vysvětluje (téměř) všechny užívané pojmy v neobyčejně bohatém poznámkovém aparátu. Práci doprovodil seznamem užívaných zkratk, jmenným rejstříkem, soupisem tradičních židovských pramenů, seznamem použité primární a sekundární literatury a dalších odborných zdrojů, a také přílohami, které obsahují hebrejský text pramenného dokumentu.

Předložená disertační práce je bezesporu kvalitním vědeckým počinem. Autor používá nejnovější relevantní odborné texty a vskutku kompetentně vstupuje do aktuálního rozhovoru nad studovanou problematikou. Navazuje na důležité badatelské počiny Mošeho Idela, které vedly k zásadnímu přehodnocení staršího pojetí vzniku, formujících vlivů a raného vývoje východoevropského chasidismu.

Autor se (vzhledem k tomu, že se touto problematikou zabýval mnoho let) suverénně orientuje v aktuální vědecké rozpravě. Jeho sekundární zdroje patří vesměs mezi nové a nejnovější příspěvky k odborné debatě, což velmi oceňuji.

Jistou výhradu bych vyslovil ke vztahu mezi prvním, druhým a třetím oddílem předložené disertace. Vzhledem k tomu, že v prvním oddíle je podrobně představen zvolený pramenný text Cava‘at Ha-RIBaŠ v jednotlivých relevantních kontextech a souvislostech, a vzhledem k tomu, že na samém počátku je deklarován záměr sledovat motivy ne-luriánské kabaly ve studovaném pramenném textu, vyvolává druhý oddíl, tedy obsáhlý překlad vybraných pasáží pramenného textu, jisté rozpaky, protože velmi rozsáhlá látka (čítající více než čtyřicet stran) není uspořádána tak, aby stále a průběžně (explicitně!) reflektovala klíčovou badatelskou otázku (tj.: které prvky a v jakém smyslu dokumentují právě vlivy ne-luriánské kabaly).

Čtenář se dozvídá mnoho zajímavých informací o sledovaném pramenném textu, ale na více než čtyřicet stran (téměř) úplně ztratí ze zorného pole klíčovou badatelskou otázku, obsaženou v názvu disertační práce. Na těchto více než čtyřiceti stranách tato otázka totiž téměř není explicitně tematizována.

A teprve v závěru (úplně na konci!) disertace se čtenář dozví (byť je na tento závěr upozorněn v předstihu v poznámce pod čarou), proč byly pro autorovu badatelskou otázku vytipovány a zvoleny právě tyto pasáže studovaného pramenného textu, tedy proč právě tyto v disertaci přeložené a komentované pasáže slouží důkazu hlavní badatelské teze. Až úplně v závěru autor totiž prozradí, proč a na základě jakých hledisek vybral ty pasáže, které vybral - a v jakém smyslu právě tyto pasáže dokumentují prvky ne-luriánské kabaly v Cava‘at Ha-RIBaŠ, resp. obecněji ve východoevropském chasidismu.

Domnívám se, že autor měl ve druhém oddíle předložené disertace průběžně upozorňovat na to, co je klíčovou badatelskou otázkou celé disertace, dokonce se domnívám, že jakási fúze druhého a třetího oddílu (to jest propojení překladu a komentáře s explicitním sledováním pěti vybraných konceptů) by lépe sloužilo hlavnímu badatelskému cíli předložené disertace (a autor by nemusel ve třetím oddílu rekapitulovat, připomínat a opakovat materiál oddílu druhého).

S touto spíše formální (a nikterak závažnou) výhradou do jisté míry souvisí moje největší výhrada. Domnívám se, že ačkoli většinu (i více méně obecně známých) užívaných pojmů autor pečlivě komentuje, vysvětluje a dokládá v poznámkovém aparátu, z nějakého důvodu opomněl jasně, detailně a zřetelně vysvětlit pojem luriánská kabala. O luriánské kabale a o Jicchaku Luriovovi se čtenář disertace nedozví téměř nic. Několik málo opravdu kusých informací nestačí k vytvoření jasného obrazu, zejména je-li pro autora naprosto klíčovou otázkou (vyjádřenou explicitně i v názvu disertace), které prvky studovaného pramenného textu k luriánské kabale zařadit nelze.

Domnívám se, že právě zde leží největší (byť snadno odstranitelná) slabina předložené disertace. Autor chce vyslovit zásadní argument, týkající se prvků ne-luriánské kabaly ve zvoleném pramenném textu. Pak ale musí jasně doložit, na základě jakých kritérií rozlišuje mezi luriánskou a ne-luriánskou kabalou.

Na několika místech v disertaci opírá své tvrzení, že se v konkrétním případě jedná o ne-luriánskou kabalou, o dřívější výskyt (případně hojný dřívější výskyt) toho kterého motivu. Pak by zřejmě bylo vhodnější mluvit o před-luriánské kabale. Na druhé straně ale vůbec

nevyjasňuje, jakým způsobem starší prvky kabaly (či obecněji židovské mystiky) vstoupily či naopak nevstoupily také do myšlení Jicchaka Lurii - a mají tedy své místo také v luriánské kabale (a tím pádem se nedá říci, že všechno, co má zřetelně před-luriánský původ, je ne-luriánské). Vyhroceně řečeno: Když je prvek x hojně přítomen v judaismu (případně v židovské mystice) před Luriou, a tento prvek x zároveň sám Luria rovněž hojně tematizuje, je takový prvek ne-luriánský? Jak by šlo v takovém případě rozhodnout otázku, zda mají chasidé dotyčný prvek x od Lurii nebo ne?

Autor by vlastně u všech pěti vybraných konceptů měl (alespoň v základních obrysech) předložit důkaz, že právě těchto pět prvků se v luriánské kabale nevyskytuje, případně že jsou v ní naprosto okrajové, mají jiný význam atd. Toto konstatování autor v disertaci v podstatě jenom letmo zmíní a naznačí, ovšem žádný důkaz neprovádí. A dokonce u pěti vybraných konceptů opakovaně konstatuje, že se ten či onen koncept vyskytuje také u hlavního Luriova žáka Chaima Vitala.

Čtenář potom nutně musí klást otázku, v jakém smyslu autor používá sousloví ne-luriánská kabala. Problém je, že v závěru vyslovuje autor autoritativní tvrzení, že se mu podařilo doložit (na vybraných pěti konceptech) hojný výskyt prvků ne-luriánské kabaly. Domnívám se, že aby mohl tvrdit, že tento důkaz opravdu provedl, musel by zároveň předvést docela jednoznačně, že tyto koncepty nemají v luriánské kabale místo, takový důkaz ale nepředložil.

Při vypracovávání vědeckého tvrzení zajisté nelze počítat s předpokladem, že čtenář disertace je natolik důvěrně a detailně obeznámen s luriánskou kabalou, že považuje „ne-luriánský status“ zmíněných pěti konceptů za samozřejmý a tudíž nevyžadující žádného důkazu. Kdyby tomu tak bylo, nebylo by co dokazovat.

Nyní uvádím pár drobností, týkajících se textu disertace: Místy, např. na straně 80, v komentáři k oddílu 118, autor uvádí dosti subjektivní konstatování (např. o tom, jak člověk činí potěšení Hospodinu), která nikterak nevyplývají z přeloženého textu.

Věta: „Člověk by tyto Boží vlastnosti...“ na straně 85 není srozumitelná.

Pojmy panteismus a panenteismus mají mnohem složitější definici a jejich vztah k chasidismu je mnohem problematičtější, než by se zdálo plynout s poznámky číslo 290.

Formulace na straně 94 „Dalším zvučným jménem, které se zabývalo tímto konceptem...“, je z hlediska pravidel českého jazyka nepřijatelná.

Závěrem shrnuji: předložená disertační práce je provedena přesvědčivě, její metodologie je srozumitelná a vhodně zvolená, autor dokázal suverénní kompetenci ve vztahu ke zvolené problematice a ani jednu z výhrad, které jsem v posudku vyslovil, nepovažuji za fatální. Disertační práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze, 5. září 2019

Prof. Pavel Hošek Ph.D.